

עין משפט נר מצוה
ז א מיי פ"ו מהלכות מעשר שני הלכה ג סגם עשין קלו:
וב מיי פ"ה מהל' מירוח הל"ד ופי"ד מהל' מאכלות אסורות הל' טו ופי"ד שט הל' ה':

תורה אור השלם
1. וְתַתָּהּ הַכֶּסֶף בְּכֶל אֲשֶׁר תֵּאָדָה נִפְשֶׁךָ בְּבִקְרָ וּבִצְאָן וּבִיָּין וּבִשְׂכָר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאַלְךָ נֶפֶשְׁךָ וְאִבְלָקָה שָׁם לִפְנֵי יי אֱלֹהֶיךָ וְשִׁמְחַת אֶתְּהּ וּבִיתְךָ: דברים יד כו
2. מִיָּין וְשֶׂכֶר יַיִר חֲמֹץ יַיִן וְחֲמֹץ שֶׂכֶר לֹא יִשְׁתֶּה וְכֹל מִשְׁרַת עֲנָבִים לֹא יִשְׁתֶּה וְעֲנָבִים לֹחִים וְיִבְשִׁים לֹא יִאֲכַל: במדבר ו ג

הגהות התוספות
1. ג"ל פרט וכלל ופרט.
2. ג"ל נעשה.
3. ג"ל דלילו
4. ג"ל וכלל.
5. מנצ"ל ור"י פרט.
6. מנצ"ל מכעין הפרט
7. ג"ל הדומה כ"י.
8. ג"ל דמולטלטלן.
9. ג"ל אט מנדה כמו.
10. ג"ל הרינו.
11. ג"ל הרינו.
12. ג"ל מרביץ הכל.
13. מינה לומר ממק.
14. ג"ל נמי
15. ג"ל ויבנה.
16. ג"ל מרביץ.

פי' הרא"ש

א"ל הא כתיב בקר וצאן. וכי הכיר דפרטא בתרא משמעו למפוטרי חיה ה"ה פרטא קמא: ומנ"ל דהכי הוא. מב"ל דמדא בתורה הדיא למירש כעין הפרט וארבנן קאי ולא מייחי דומה בדומה דלעיל דרשינן פרט דוכל ופרט ומייחי כלל ופרט וכלל. אלא תלמודא ידע שדין א' להם: פרי בפיי בקר וצאן מתפברין זו מזה ויורלין. וגדולי קרקע שגדלים וינונים מעשבי האדמה. אף כל לאתווי עופות ולמעוטי דגים ופיש ומלח כדמפ' בירש בכל מערבין. כללא בתראה מאי אהני לאוסופי כל דדמי ליה. דאי לאו כללא בתרא הו"ל כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט: תרי כללי ופסטי אפי' אי איכא דדמי ליה בחד צד מרבינן ותר פסטי וכללי עד דדמי ליה כמי' צדדים דמסתמא דהרי כללי מרבינן טפי מחד כללא: דאילו פרט וכלל מרבינן אפי' עלין דנעשה כלל מוסיק' על הפרט ורבי כל מילי. מיטע וריבה לולב אין עלין לא דמיטע וריבה הוי כמו ריבה ומיטע וריבה דממעט דבר אחד: כל איסורים שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור. אם אכל חצי זית חלב וחצי זית שומן פטור. חוץ מאיסורי גזיר שאם אכל חצי זית ענבים וחצי זית לחם בבת אחת חייב שהרי אמרה תורה משנת ענבים לא יאכל. חייב על שריית פתו ביין ואי דאיכא כזית מיין לתוריה למה לי קרא. ל"ג משרת וכל משרת ואית דגרסי' לי' מפרשים אפילו לרבנן דלא דרשי כל וכל דרשי. ולא היא דהא

לה:

א"ץ חיה בבבבב בהמה. בתמיה כלומר האז בהמה לא מנית אמרת דחיה בכלל בהמה דכתיב צקר ואלן צפרט בתרא וכמו שפרטא בתרא ממעט חיה פרטא קמא נמי מצי להוי דממעט חיה דפרט אחרון מגלה על הראשון למעוטי חיה ולעולם מהאי קרא נמי איכא למדרש צפרט וכלל ופרט:
ומנצ"ן דהכי הוא. ארצנן קאי דדרשי לעיל כלל ופרט

וכללי ומרבה כעין הפרט וקצעי מנלן

דמדה זו בתורה היינו למדרש כעין הפרט: דמנ"ל. ונתת הכסף ולא קאי אר"א דהוא דריש ליה ריש פ' ככל מערצין (עירובין כ:). צריצה ומיעט וריצה: **מה** פרט מפורש בקר וצאן **פרי** מפרי. דבהמות מתעצרות זו מזו ויולדות: וגדולי קרקע. שכן גדלין מן הארץ מעשה הארץ: אף כל. לאתווי עופות ולמעוטי דגים מים ומנל ור"א דדרש ליה צריצה ומיעט וריצה מרבינן אפי' דגים ולא ממעט אלא מים ומלח:
מכדי בבבב ופרט ובבבב כעין הפרט דיינינן ל"ה בבבב בתרא **מאי** אהני. אגב גררא אחא לפרושי טעם המדות וחילוקיהם ומשפטיהם ומפרש אותם בלשון קשאי ומירוקן: דאי אהני לאוסופי כל דדמי לפרטא. דאי לא כתיב כלל הוה כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שצפרט: בא **א"ץ** אי **צאו** פרטא [בתרא] הוה אמינא **פרט** ובבבב ונעשה^[2] בבבב מוסף עב הפרט. והוה מרבינן גבי מזיר אפילו עלין וולוצין:
מכדי תרי בבבב ופרטא ותרין ובבבב כעין הפרט דיינינן. כראמנן: מאי איכא ציני וציני. כלום יש חילוק צין אלו שתי מדות ג: איכא תרי^[3] כללי ופרטא אמרינן כל דדמי ליה אפי' בחד זד מרבינן ומירין פרטי וכללי^[4] דדמי ליה משני זדדין מרבינן מנצד אחד לא

מרבינן והדין נותן צב' כללות מרבינן יותר מכלל אחד ור"י^[5] [מפרש]⁶ דכן סוגיא דהכא אליבא דמ"ד כללנא בתרא דוקא וה"ל [כעין] פרט וכלל להכי מרבינן דדמי ליה לפרטא אפי' בחד זד [וכן] נמי תרי פרטי וכללנא פרטא [בתרא] דוקא וה"ל [כעין] פרט וכלל לרבות [ומכעין]⁷ הדומה לו מצי' דדדין אצל למאן דאמר כללנא קמא דוקא וכן פרטא קמא דוקא הוה הדין להפך ואם תאמר ההוא קרא דכי יתן וגו' דרשי ליה רצנן [בכללן] ופרט וכלל וצעו דבר הדומה לו מצי' דדדין דהוי דבר המיטלטלט וגופו ממון דהא דממעטי קרקעות אע"פ שגופן ממון וכן שטרות אף על פי שמטלטלין הואיל ואין גופן ממון אלמא אפילו בנתי [כללין] ופרטא צעינן שני זדדין ור"א דריש לההוא קרא צפרט וכלל ופרט וממעט נמי קרקעות ושטרות אלמא דהמדות הללו שוות וי"ל דלפי מה שפירשתי ניחא דרצנן סבדי כללנא קמא דוקא ודמי לכלל ופרט ואהני כללנא בתרא לאתווי הדומה לו משני זדדין ור"א סבר פרט [בתרא] דוקא והוי כמו כלל ופרט ואהני פרטא קמא לרצוי כל הדומה לו מצי' דדדין ועי"ל דהני תרינן זדדין דליתנהו בצרקעות ושטרות ומטלטלינן: וגופן ממון שקולין הן וחשובין כחד זד הלכך צין לרצנן דדרשי תרי כללי ופרטא צין ר"א דדריש תרי פרטי וכללנא בעי' הקד צ' זדדין דריון שהזדדין חשובין [כחד] הי מנייהו מפקת וכן בשמעתא דסלעס וחרגול (חולין דף סו.) דצעין ד' זדדין דחשובין ושקולין הן זה כזה כולהוין כחד [זד הוין] הלכך צעיא כולהוין דדוקא ראשו ארוך הוי זד גרוע אצל אינך כולן חשובין כחד ודו"ק התם: **איכא** דאייצו פרט ובבבב מרבינן אפיצו עיין [ולאובין] ואייצו מיטע וריבה מרבינן לאובין אין עיין לא. תימה הא ר"א דריש מיטע וריצה בתחילת שמעתתא ומרבה אפילו עלין וי"ל דלעיל מיירי צעלין רכין דומיא דלולצין והכא מיירי דקשה קתא דמי קתא לשנישחא אף תימה דמדת מיטע וריצה כמו⁸ מדת פרט וכלל [ואמאי] בנדת ריבה ומיעט וריצה מרבינן טפי מבנדמת כלל ופרט וכלל כדמשמע ריש פרק בכל מערצין ראיתיו⁹ והר"ף נ"ע היה נותן טעם לדבר כמו שרגיל רש"י [לפרש] בכל מקום דהיכא דאיכא כלל ופרט הוי פרט פירושו של כלל וסותר ומצטל הכלל לגמרי כאילו לא היה אצל ריבה ומיעט דאין מיטעט פי' ריבוי¹⁰ לצטל [ריצה]¹¹ לגמרי כאילו לא היה אלא ריבה קתא ומיעט קתא הלכך כשהפרט קודם לכלל נעשה כלל מוסיק' על הפרט ומצטל הפרט לגמרי כאילו לא היה שהרי אין לומר שהוא פירושו של כלל אחרי שקדמו וגם צמיטע לא דיינינן ליה הלכך מרבינן¹² מן הכלל שזא [אחריו] אצל למאן דדריש צמיטע וריצה יש לי לדרוש המיעוט צמיטע לומר¹³ גם שהוא לפני הריבוי כמו אם היה אחרי הריבוי והשתא נמי כשהמיעוט קודם הוא ממעט קתא דאין לו כח לריבוי של ד' אחרון [לרבות] כולי האי וא"ת כלל ופרט אין צכלל אלא מה שצפרט וא"כ כללנא מאי אהני ות"י דלא נילף מג"ש או במה מצינו טפי מן הפרטא ה' ובהכי נמי¹⁴ [פרט וכלל דרצין כל מילי א"כ מאי אהני פרטא אלא דלא נילף מג"ש או מק"ו [למעט] וריצה ומיעט וריצה חילוק ציינהו כדפ"ה בעלמא (פאהדין דף מו.) דריצה ומיעט הוי כמו כלל ופרט ו' וכלל לרבות כעין המיעוט ותו לא ריצה¹⁵ ומיעט וריצה ריבה כל מילי ואהני מיעוטא למעוטי דבר אחד ומיהו קשה דריצה ומיעט וריצה ריבה קמא למאי אהני הא צמיטע וריצה לחוד דמרבינן¹⁶ כל מילי וממעטין דבר אחד כדאמר צריש פרכין דדריש מיטע וריצה רבי כל מילי וממעט צנישחא ואר"ת דאין ה"נ וריצה קמא אורחיה דקרא הוא כמו ולקחת את המרנע דאיכא דדריש (קדושין דף כא:) צריצוי ומיעט וריצה ולקחת אורחיה דקרא ונראה דבהכי יש ליישב מאי דפרי"ת דמיטע וריצה ומיעט אינה מדה בתורה אפילו למאן דדריש ריבוי ומיעוטי והיא גופיה תימה מאי שגא מפרט וכלל ופרט דדרשין ליה למאן דדריש כללי ופרטי ונראה דלא דמי דבשלמא פרט וכלל ופרט איכא למידרשהי כעין הפרט כמו כלל ופרט וכלל אלא דמעט יש חילוק כדקאמר בגמרא והשתא אין להקשות פרטא בתרא למה לי דהא אי לאו פרטא בתרא הוי פרט וכלל ואיתרבי כל מילי אצל אי הוי דרשי מיטעט וריצה ומיעט ע"כ [כמון] ריבה ומיעט וריצה דרשי דומיא דפרט וכלל ופרט דדיינינן ו' צכלל ופרט וכלל והשתא הוה קשה דמיטעט וריצה

שלשה מינין פרק ששי נזיר

גלו"ץ חיה **צכלל** **צמה**. דכתיב (דברים יד) זאת הצהמה אשר תאכלו וגו' איל וצבי וגו'. אמר ליה ומי מצית אמרת הכי דחיה ^(א) הוא צכלל צמהה צהאי פרט: **הא כתיב צאידך** ^(א) **[פרטא]** **צקר** ו**אלן**. למעוטי חיה. אלא האי מן הצהמה נמי הוה ליה פרט וכלל ופרט ומצי נמי למילף מהכא: **ומנלן דהכי הוא**. דכעין פרטא דיינינן: **דסניא ונתס הכסף** וגו' **אף כל פרי מפרי** וגידולי קרקע. ואיתרבו להו עופות ואימעטיו להו דגים שאין גדילין על הקרקע כדמפרש במסכת עירובין צפרק צכל מערצין⁸: **מדי כלל ופרט וכלל כעין פרטא דיינינן כללנא צתרא מאי אהני אהני לאוסופי ליה** ^(ד) ^(ה). ואפילו מנצד אחד כגון דגים דפרי מפרי הן אצל אינן גידולי קרקע דאי ליכא כללנא צתרא ה"א דאין צכלל אלא מה שצפרט: **תרי** **[פרטי וכללנא]** **אי איכא דדמי ליה משני זדדין**. כגון עופות דגידולי קרקע הן ופרי מפרי מרבינן אצל דגים דבחד זד דמו ליה לא מרבינן: **ומיעט וריצה**. א"י דלא ממעט מידי והלכך דלולצין מרבי אצל עלין לא דעלין ממעט. ואם תאמר והא איכא רבי אלעזר דדרש מיטעט וריצה וקמייתני נמי עלין הא לא תקשי לך ר"א לא משמע ליה עלין אלא משום דכתיב מכל אשר יעשה מגפן היין⁹

דהאי מכל לישנא יתירא הוא ואי משום מיטעט וריצה לא מיצטריך ליה למיכתב אלא אשר יעשה מגפן היין מכל למה לי אלא לרבות ואפי' עלין. ואית דמפרש דהאי דאמר אפילו עלין לאו דוקא אלא קמ"ל דפורתא הוא דמיטעט או עלין או שנישחא וצין מיטעט וריצה לריצה [ומיעט] וריצה ליכא ולא מידי: **שהרי אמרה סורה וכל משרס**. לרבות ^(א) שאילו זעירי לא הוי אסורי מזיר כשיעור והיתר משלימו לכזית שהוא חייב: **ועירי**

לא הוי אסורי מזיר כשיעור והיתר משלימו לכזית שהוא חייב: **ועירי**

מסורת הש"ס

^(א) [חולין עט. עא. וש"נ].
^(ב) עירובין כ: ב"ק נד:
^(ג) א"מ מ"ו, ד' פסחים מג.,
^(ד) דף כו: א,
^(ה) [במדבר ו].

נוסחת הריב"ן

^[א] כל דדמי ליה ואפילו מנצד אחד כו'.

הגהות הב"ח

^(א) גמ' והוה ליה פרט וכלל ופרט ואי אמה:
^(ב) רש"י ד"ה א"ל ומי מצית וכו' דחיה בכלל בהמה הוא:
^(ג) ד"ה הא כתיב צאידך קרא צקר:
^(ד) ד"ה מכדי כלל וכו' לאסופי ליה כל דדמי ליה ואפי' מנצד אחד:
^(ה) ד"ה שהרי אמרה וכו' לרבות שאפרי לא הוי:
^(ו) תוס' ד"ה מכדי וכו' קשאי ומירוקן הס"ד ואחרי"כ מ"ה אהני לאוסופי כל דדמי לפרטא דאי לאו כלל כללא בתרא הוה כלל ופרט ואין צכלל אלא מה שצפרט אי לאו פרטא צתרא הוה אמנ"ל:

הגהות מהר"ב רגישבורג

[א] רש"י ד"ה ומיעט וכו' ואית דמפרש וכו' אפי' עלין לאו דוקא. י"ב ר"ל וה"ה מה שאמר עלין לא לאו דוקא. א"מ:
[ב] תורה א"ל אי לאו פרטא צתרא. ממק מיתב א"ל:
[ג] ד"ה מכדי וכו' צין אלו שתי מדות כולן הס"ד ואחרי"כ הס"ד איכא מירין:
[ד] ד"ה איכא וכו' דאין לו וכו' של אחרון. מיתב אחרון ממק וי"ב אחריו:
[ה] בא"ד או במה מצינו וכו' ובהכי נמי פרט וכלל דרשי. מן מינה ובהכי עד דרבי ממק. וי"ב והי" פרט וכלל הכלל מרבה:
[ו] בא"ד דריצה ומיעט הוי כמו כלל ופרט וכלל. מיתב וכלל ממק. וי"ב ובא:
[ז] בא"ד כמו ריבה וכו' דומיא דפרט וכלל ופרט דדיינינן צכלל ככ"ל:

מוסף רש"י

פרי מפרי. עגל טעל אמלח וכן שם, וענבים מהרלגס שזרעים המרלגס (שורבין כו:) ולו מולד, מין מענבים ושכר מתמרס, למעוטי כתיבין ופטירות ומים ומלח דאטו פרי מפרי (ב"ק נד:) ובצוי"ט שם טג.) וגידולי קרקע. שטלן חיונין וגדלין מן הקרקע (שורבין כו:) למעוטי דגים שאין נקחין כנקפ' מעשר (ב"ק נד: וסג.) כל איסורין שבתורה אין היתר מצטרף לאיסור כו'. אבל חצי זית מל וחצי זית צבר צבת אחת אף היתר משלים את שיעור האיסור לחיוב, חרין מאיסורי גזיר. שאם אכל חצי זית ענבים וחצי זית לחם צבת אחת חייב. שהרי אמרה תורה משרת. משרת ענבים לא ישתה, חייב על שריית פתו צין. ואי איכא מיין (מוריה כזית, למה לי קרא (פסחים מג.)

ומיעט

^[1] ואם איתא אימא טעמא דירי מוכל אלא משמע דמשרת מיפק לה וכל לא דריש וכך פי' רש"י בפסחים: